

Ханас Д. Б.

аспірант кафедри цивільного права та
процесу ЮФ ТНЕУ

Науковий керівник: д.ю.н., доцент,
завідувач кафедри цивільного права і
процесу ЮФ ТНЕУ, Калаур Іван Романович

ЦИВІЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ СТРАХОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ: ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ

Аналіз сучасних правових реалій, що існують на страховому ринку України, свідчить про велику турбулентність та прямий зв'язок розвитку страхового ринку з економічною стабільністю в державі. Саме тому, належна законодавча регламентація відповідальності за порушення страхових зобов'язань має стати ефективним запобіжником деструктивних проявів у сфері страхування, та сприяти зростанню довіри між учасниками даних цивільно-правових відносин.

Окремі дослідження із правового регулювання цивільної відповідальності за порушення страхових зобов'язань знаходимо у працях науковців: В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, О. В. Гринюк, М. А. Єлкін, Ю. В. Євченко, Я. Ф. Медвідь, В. М. Никифорак, Р. В. Пікус, О. М. Поповичук та ін. Проте, правозастосовча практика (насамперед, судова) свідчить, що багато питань із відповідальності учасників страхових відносин за порушення ними зобов'язань, залишаються як без належної уваги науковців, так і законодавця. Це і підкреслює актуальність обраної нами теми дослідження.

Метою даної наукової розвідки є виявлення у чинному законодавстві України проблемних питань із регулювання цивільної відповідальності за порушення страхових зобов'язань.

Об'єктом дослідження є загальнотеоретичні проблеми правового регулювання відносин, що виникають у зв'язку із цивільною відповідальністю за порушення страхових зобов'язань.

Предметом дослідження є наукові погляди, ідеї, концепції, цивільне законодавство, практика їх застосування.

На законодавчому рівні питання страхування та відповідальності за порушення страхових зобов'язань (невиконання або неналежне виконання) регулюється значною кількістю нормативно-правових актів, що зумовлено широким спектром цивільно-правових відносин, які потребують страхування.

Відносинам у сфері страхування присвячені, зокрема, положення гл. 67 розд. III (ст. ст. 979-999) Цивільного кодексу України [1], Закону України «Про страхування» від 7 березня 1996 р. № 85/96-ВР [2]. Закон України «Про страхування» регулює відносини у сфері страхування і спрямований на створення ринку страхових послуг, посилення страхового захисту майнових інтересів підприємств, установ, організацій та фізичних осіб [2]. У той же час дія даного Закону не поширюється на державне соціальне страхування.

Норми, що стосуються загальнообов'язкового страхування, містяться у спеціальних законах. Серед яких, насамперед, необхідно виділити Закони

України - «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 14 січня 1998 р. № 16/98-ВР [3], «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23 вересня 1999 р. № 1105-XIV [4], «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09 липня 2003 р. № 1058-IV [5], «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» від 01 липня 2004 р. № 1961-IV [6] та інші закони та підзаконні нормативно-правові акти.

Як свідчить аналіз судової практики, найчастіше, порушення у сфері страхування вчиняються страховиками. Зокрема деякі страхові компанії демонструють недобросовісність при виконанні своїх безпосередніх функцій за договорами страхування. Так, вони (страхові компанії) порушують умови договору страхування при відшкодуванні збитків, які повинні отримати страхувальники в результаті настання страхових випадків. На практиці такі ситуації є можливими, насамперед, через недостатнє врегулювання питань притягнення страхових компаній до відповідальності за невиконання або неналежне виконання прийнятих на себе зобов'язань за договором страхування.

Загально відомо, що за невиконання або неналежне виконання умов укладеного договору страхування сторони несуть цивільно-правову відповідальність, встановлену актами цивільного законодавства та договором страхування. Так, у разі несплати страховиком страхувальникові або іншій особі страхової виплати (несвоєчасне здійснення страхової виплати) страховик зобов'язаний сплатити неустойку (штраф, пеню) в розмірі, встановленому договором або законом (ст. 992 Цивільного кодексу України [1]; п. 3 ч. 1 ст. 20 Закону України «Про страхування» [2]). Проте ні Цивільним кодексом України [1], ні вище згаданим Законом України [2] не встановлено розміру неустойки у разі порушення страховиком покладеного на нього обов'язку щодо своєчасного здійснення страхової виплати у разі настання страхового випадку [8].

Така відповідальність встановлена лише при здійсненні обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. Так, згідно зі ст. 36 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» за кожен день прострочення виплати страхового відшкодування з вини страховика або Моторного (транспортного) страхового бюро України особі, яка має право на отримання такого відшкодування, сплачується пеня з розрахунку подвійної облікової ставки Національного банку України, яка діє у період, за який нараховується пеня [6]. Сторони у договорі страхування можуть передбачити інші правові наслідки порушення умов договору страхування та підстави відповідальності, а також встановлювати її розмір [8].

Шебка А. О. з метою запобігання подальшому порушенню умов договору страхування страховими компаніями, пропонує на законодавчому рівні закріпити положення щодо відповідальності за порушення умов договору страхування та встановити розмір штрафних санкцій, що покладатимуться на страхову компанію при порушенні ними умов укладених договорів, зокрема розмір неустойки, яку страхувальник матиме право стягнути зі страховика у випадку несплати страхового відшкодування. І з цим варто погодитись [8].

Законодавство і судова практика України не містить чіткої позиції із вирішення питання, що стосується страховиків, які здійснюють виплати відшкодування потерпілій особі за заявленим вимогам з урахуванням інфляційних виплат [7]. На думку більшості суддів, кошти мають нараховуватися незалежно від вини боржника, оскільки відсотки або компенсаційні виплати входять до складу основного зобов'язання. А тому, на їх думку (більшості судді), стягнення коштів, втрачених в результаті інфляції, є самостійним способом захисту цивільних прав та забезпечення виконання цивільних зобов'язань і для позивача носить компенсаційний характер [7].

Не менших проблем у правозастосовній діяльності із відповідальності у сфері страхування спричиняє неузгодженість ст. 33 і ст. 38 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» [6] (щодо факту несвоєчасного повідомлення відповідача, позивача про настання страхового випадку з забезпеченим транспортним засобом).

Загально відомо, що страхова діяльність в Україні може провадитися за участю страхових посередників (страхові або перестрахові брокери, страхові агенти) (ч. 1 ст. 15 Закону України «Про страхування») [2]. Слід зауважити, що вітчизняне законодавство не містить чітко визначених підстав (договірних і позадоговірних) відповідальності за порушення, що часто настають при здійсненні посередницької діяльності у сфері страхування. Так, насамперед, необхідно законодавчо врегулювати проблемні питання відповідальності страхових посередників за: невиконання або неналежне виконання взятих на себе зобов'язань; за неналежну якість наданих послуг; розголошення «таємниці страхування»; порушення строків перерахування страховику грошових коштів та ін.

Таким чином, незважаючи на досить значну кількість вітчизняного законодавства у сфері страхових зобов'язань, його (законодавства) положення не позбавлені певних «нечіткостей», «суперечностей» та «прогалин», особливо, коли мова йде про відповідальність учасників страхових відносин. Впевнені, що усуненню даних «недоліків» сприятимуть ґрунтовні наукові дослідження, що враховуватимуть міжнародні стандарти, іноземне цивільне законодавство та судову практику із страхування, а також правові позиції у даній сфері Вищих спеціалізованих судів та Верховного суду України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільного кодексу України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV (редакція від 02 листопада 2016 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - №№ 40-44. - Ст. 356.
2. Про страхування : Закон України від 07 березня 1996 р. № 85/96-ВР (редакція від 01 січня 2017 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 18. - Ст. 78.
3. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 14 січня 1998 р. № 16/98-ВР (редакція від 01 січня 2017 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1998. - № 23. - Ст. 121.

4. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23 вересня 1999 р. № 1105-XIV (редакція від 01 січня 2017 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 46-47. - Ст. 403.
5. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09 липня 2003 р. № 1058-IV (редакція від 06 лютого 2017 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - №№ 49-51. - Ст. 376.
6. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів : Закон України від 01 липня 2004 р. № 1961-IV (редакція від 09 грудня 2015 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 1. - Ст. 1.
7. Сахарова Ю. «Страховое» видение / Ю. Сахарова // Закон и Бизнес ; [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zib.com.ua/ru/print/15896-otsutstvie_postanovleniya_o_privlechenii_k_otvetstvennosti_n.html
8. Шейка А. О. До питання про відповідальність страхових компаній за порушення умов договору страхування / А. О. Шейка ; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=770%3A240214-10&catid=94%3A4-0214&Itemid=117&lang=ru

УДК 347.412

Черницька І.М.

аспірант кафедри цивільного права та процесу ЮФ ТНЕУ

Науковий керівник: д.ю.н., доцент,
завідувач кафедри цивільного права і процесу ЮФ ТНЕУ,
Калаур Іван Романович

ДО ПИТАННЯ УСУНЕННЯ ВІД ПРАВА НА СПАДКУВАННЯ

В сучасних умовах розбудови правової держави та громадянського суспільства в Україні важливим є обговорення проблем формування спадкових правовідносин в Україні. Неможливо залишити поза увагою питання “спадщини”, “усунення від права на спадкування”.

Діючим Цивільним кодексом України, зокрема, статтю 1224 ЦК “Усунення від права на спадкування” визначено підстави усунення від права на спадкування. Так, відповідно до вимог ст. 1214 ЦК України усуваються від права на спадкування наступні особи:

1. за законом, і за заповітом - особи, які умисно позбавили життя спадкодавця чи будь-кого з можливих спадкоємців або вчинили замах на їхнє життя (ч. 1 ст. 1224 ЦК). Положення абзацу першого цієї частини не застосовується до особи, яка вчинила такий замах, якщо спадкодавець, знаючи про це, все ж призначив її своїм спадкоємцем за заповітом. Мотив вбивства чи замаху на життя у даному випадку не має значення. Положеннями ч. 1 ст. 1224 ЦК чітко визначено, що не мають право на спадкування особи, які діяли умисно. Тобто вчинення ж кримінального правопорушення з необережності, в стані неосудності не позбавляє притягнутого до кримінальної відповідальності за вчинення злочину чи